

Maire Gullichsenin kuvataiteellinen perintö Satakunnassa – Porin taidemuseon avallenteiden digitointi- ja verkkosaatavuushanke

Opetus- ja kulttuuriministeriön Avustukset nuoria työllistäviin kulttuuriaineistojen digitointia ja verkkosaatavuutta edistäviin hankkeisiin, hankeraportti 12.2.2015, Anni Saisto ja Sakari Hanhimäki

Tiivistelmä hankkeen toteutuksesta

Hankkeen aikana digitointiin pääasiassa C-kaseteille, VHS-nauhoille ja MiniDV-nauhoille tallennettuja, aluetaidemuseotyönä 1980- ja 1990-luvulla tehtyjä taiteilijahaastatteluja, luentoja ja näyttelydokumentaatiota ja saatettiin ne tekijänoikeuksien sallimissa puitteissa yleisön ulottuville Internetin välityksellä. Hankkeen määräajaksi tutkijaksi palkattiin Porin yliopistokeskuksen digitaalisen kulttuurin ja kulttuuriperinnön loppuvaiheen opiskelija Sakari Hanhimäki. Projektin kesto oli 1.6–31.12.2014.

Digitoitavaan aineistoon valikoitui 17 äänitallennetta, 31 VHS-nauhoitetta ja 8 DV-nauhoitetta. Niiden yhteenlaskettu taltiointien kesto oli n. 80 tuntia. Hanke jakautui neljään kokonaisuuteen: käytännön digitointiin ja editointiin, metatietojen koontiin, tekijänoikeustilanteen selvittämiseen ja verkkojulkaisuratkaisun kehittelyyn. Ohjenuorana käytettiin Kansallinen digitaalinen kirjasto - hankkeen julkaisuja *Säilytys- ja siirtokelpoiset tiedostomuodot* ja *Kansallisen digitaalisen kirjaston standardisalkku*. Näissä julkaisuissa on määritelty metatietoskeemat aineistoille sekä siirtomuotoiset ja digitaalisten aineistojen pitkäaikaissäilytykseen sopivat tiedostomuodot.

Projektitutkija digitoi VHS-kasetit, muut aineistotyyppit digitointiin ostopalveluna. Digitoitujen aineistojen editoinnin yhteydessä tiedostoille laskettiin KDK:n vaatima MD5-checksum algoritmi. Samalla tiedostoille koottiin Excel-tiedostoon myös KDK-PAS yhteensopivat ja kattavat metatiedot. Internet-julkaisun mahdollistamiseksi projektitutkija otti yhteyttä 38 henkilöön. Suostumukset mahdollistivat 30 tallenteen verkkojulkaisemisen. Aineistot julkaistiin projektin päätteeksi osoitteessa archive.poriartmuseum.fi, ja projektin aikana tuotettu digitointiohjeistus osoitteessa poriartmuseum.fi/fin/visuaalisen_kulttuurin_tallennus/index.php.

Digitointivaihe

Ensimmäisessä projektin vaiheessa koottiin ja digitointiin satakuntalaiseen taiteeseen liittyvä AV-aineisto taidemuseon arkistosta. Aineistot koostuivat C-äänikaseteista, VHS-videonauhoista ja DV-videonauhoista. Aineistoon kuului 17 äänitallennetta, 9 VHS-nauhoitetta ja 8 DV-nauhoitetta. Lisäksi digitointiin 22 kappaletta porilaisen taiteilijaseura Nyte ry:n performanssien videotaltioita 1990-luvun alusta. Yhteenlaskettu taltiointien kesto oli n. 80 tuntia.

Projektitutkija perehtyi aluksi Kansallisen digitaalisen kirjaston verkkojulkaisuihin: “Säilytys- ja siirtokelpoiset tiedostomuodot” ja “Kansallisen digitaalisen kirjaston standardisalkku”. Digitoinnissa noudatettiin niissä määriteltyjä aineistojen metatietoskeemoja ja säilytys- tai siirtokelpoisia tiedostomuotoja. Itse digitointi tapahtui kolmessa paikassa: C-kasetit digitointiin Kansalliskirjaston digitointi- ja konservointikeskuksessa, DV-nauhat Porin elävän kuvan keskuksella ja VHS-kasetit Porin kaupunginkirjaston digitointitilassa projektitutkijan omana työnä.

Editointi ja metatiedot

Tiedostojen jälkikäsitteily ja editointi tapahtui Porin taidemuseolla. Tähän tarkoitukseen hankittiin Adobe Premiere Pro -editointiohjelmiston lisenssi Porin kaupungin IT-osaston kautta. Tiedostot editointiin KDK:n määrittämiin pitkäaikaissäilytyksen- ja siirtovaiheen tiedostomuotoihin (DV25/50

ja MPEG2). Ohessa tuotettiin myös H264 Quicktime-versiot tallenteista verkkojulkaisua varten. Tiedostomuotojen osalta projektin puitteissa otettiin yhteyttä KDK-PAS-hankkeen sovellusarkkitehti Kuisma Lehtoseen CSC:ltä sekä Kansallisen audiovisuaalisen instituutin erikoissuunnittelijaan Pekka Tähtiseen koskien metatietojen tallennusmuotoa ja videoaineistojen tiedostomuotoja.

Editoinnin yhteydessä tiedostoille laskettiin KDK-PAS:in vaatima MD5-checksum algoritmi. Samalla koottiin Excel-tiedostoon KDK-PAS yhteensopivat ja kattavat metatiedot. Ne jakautuivat kuvaileviin metatietoihin esimerkiksi tallenteen syntytilanteesta ja ajankohdasta sekä videon ja audion teknisiin metatietoihin koskien mm. kuvasuhdetta, datavirtaa ja frameratea. Metatiedot tallennettiin valikoiduin osin myös tiedostoihin Adobe Premiere Pro -ohjelmiston avulla Dublin Core -standardia noudattaen.

Tekijänoikeudet ja internet-julkaisu

Kolmas projektin osa-alue oli tekijänoikeustilanteen selvittäminen. Kaikkien taltiointien osalta selvitettiin niiden tuottamisessa mukana olleet ja tallenteilla esiintyneet henkilöt. Joidenkin videoiden puutteellisten metatietojen takia tämä tarkoitti myös esiintyjien tunnistamista kuvaruudulta aikalaisen avustuksella. Tämän jälkeen henkilöiltä pyydettiin kirjallinen suostumus taltiointien julkaisemiseen verkkoympäristössä taidemuseon toimintaan liittyvissä yhteyksissä. Suostumukset skannattiin media-arkiston yhteyteen. Tekijänoikeuksien selvittäminen oli aikaintensiivistä työtä vaatien noin 3 kk projektitutkijan työpanoksesta. Lisäksi osa haastatelluista halusi nähdä heistä tehdyt tallenteet kokonaisuudessaan ennen suostumuksen antamista, olihan taltiointien tekemisestä kulunut jo kaksi vuosikymmentä.

Projektin viimeisenä tavoitteena oli saattaa aineisto yleisön ulottuville. Ensin kartoitettiin verkkojulkaisulle sopiva, riittävän kustannustehokas muoto ja alusta. Edullisimmassa ratkaisussa verkkovideot ladattiin erilliselle kuvat.fi -palvelimelle ja julkaiseminen toteutettiin avoimen lähdekoodin Wordpress-ohjelmalla Nebulan palvelimella. Videot linkitettiin kuvat.fi -sijainnista webhotelliin. Wordpress-sovelluksen toteutuksessa saatiin apua rinnakkaiselta videoarkistointiprojektilta, jota toteutettiin T.E.H.D.A.S. ry:n taiteilijoiden kanssa.

Hankeen dokumentaatio ja kokemusten jakaminen

Hankeen kokemuksia ja tuloksia jaettiin 3.12.2014 Satakunnan museoiden ammattilaisille suunnatussa verkostoitumis- ja teemapäivässä Kokemuksia avoimesta datasta ja av-aineistojen arkistoinnista. Intendentti Anni Saisto ja projektitutkija Sakari Hanhimäki kertoivat aiheesta otsikolla *Av-aineistojen digitointi, arkistointi ja julkaiseminen. Näkökulmina Porin taidemuseon meneillään olevat projektit.*

Museon sivustolla http://www.poriartmuseum.fi/fin/visuaalisen_kulttuurin_tallennus/index.php julkaistiin Sakari Hanhimäen kirjoittama *Työskentelyohjeistus digitointiin*, jossa selitetään digitoinnin, editoinnin, metatietojen koonnin ja verkkojulkaisemisen työvaiheet yksityiskohtaisesti. Lisäksi sivulla julkaistiin hänen esityksensä aiheesta *Digitointiprojektin käytäntö ja ongelmat* sekä projektissa käytetty lomake *Julkaisusuostumus, haastattelu tai taltiointi*. Digitoidut videot ja äänitallenteet, kaikkiaan 30 kappaletta, julkaistiin sivustolla archive.poriartmuseum.fi. Lisäksi sivuston digitointi-osiossa julkaistiin yllä mainitut, hankkeen yhteydessä tuotetut dokumentit ja ohjeistukset. Museon henkilökunta koki arkistoaaineistojen verkkojulkaisemisen erittäin palkitsevana.